

CP-VAMMAISENA MAAILMALLA - SISULLA JA SYDÄMELLÄ LÄPI VAIKKA HARMAAN KIVEN

Jukka Riippa alias Karjalan priha

Heinäkuussa 1937 syntyi kotikyläni kunnansairaalassa ainakin kolme poikaa. Alkupäivinä yksi, puolivälissä yksi, ja kuun lopussa yksi. Me kaikki olimme keskenämme sukulaisia. Kunnanlääkäri oli kesälomalla ensimmäisen pojan syntymän jälkeen ja oli taas paikalla, kun se viimeinen tuli tähän maailmaan. Minun kohdallani kävi toisin. Kun äitini vuoro tuli, oli paikalla vain kesken opintojansa oleva lääketieteen kandidaatti. Olin kuulemma perätilassa, eli pakarat kohdun suuta kohden. Kun lapsivesi oli jo tullut, tämä tohtorinalku luuli jostain syystä, että keisarinleikkausta ei enää voi tehdä.

Niinpä jäljelle jäi vain pihtisynnytys. Siinä sai tämä priha (karjalankielinen sana 'priha' = mies, poika) kyytiä. Kuulemma toista vuorokautta minua väännettiin ja käännettiin, puristeltiin pihdeillä ja vedeltiin. Siinä touhussa oli äitimaamokin välillä heittää henkensä, mutta kättilö onneksi piti hänestä huolta. Lopulta tohtoriparka tuli ilmoittamaan äidilleni, että poikalapsi tuli, mutta ei hän jää henkiin, ja jos jääkin, ei hän ainakaan koskaan kävele!

Lapsuus ja kouluvuodet

Koska kaikki korkeampi tieto siihen aikaan oli pääkaupungissa, mentiin minua sinne näyttämään. Helsingin-matkoista muistan vain raitiovaunut ja käynnit erään professorin luona Kasarminkadulla Kirurgisessa sairaalassa. Professori suunnitteli minulle rautaiset jalkatuet, jonkinlaiset lastat, ilmeisesti pihtipolvieni oikaisemiseksi. Nämä vekottimet painoivat kuulemma enemmän kuin minä itse.

Kun menin kansakouluun tammikuussa 1945, pikkuveljeni veti minut kelkalla sinne. Välitunneiksi minut kannettiin koulun verannalle. Pikkuhiljaa opin kävelemään ja jopa juoksemaan – omalla hassulla tavallani, mutta kuitenkin. Alimmilla luokilla kukaan ei muistettavasti kiinnittänyt mitään erikoista huomiota liikkumatyyleihini, päinvastoin, jotkut jopa kannustivatkin veljellisesti tarvittaessa.

Kolmannella luokalla muuttui meininki. Esimerkiksi urheiluun oli minun ”luonnollisesti” osallistuttava. Pesäpallo oli suosituin laji. Siinä pelissä tunnetusti ”keitetään huttua” mailalla. Ensimmäisen hutunkeiton voittanut joukkue pääsi lyömään palloa ensin. Heti perään tulikin toinen hutunkeitto! Siinä kilpailtiin siitä, kumman joukkueen oli otettava minut joukkueeseensa. Siihen aikaan opettajakoulutukseen ei varmaan kuulunut hitustakaan psykologiaa; ei se ainakaan missään näkynyt.

Polkupyörä oli mielestäni mielenkiintoinen kulkuväline. Opettelin ajamaan naisten pyörällä. Opiskelu kesti kolme päivää. Laastaria ja sideharsoa kului ja kului. Apteekista haettiin täydennystä ja jodia. Mutta opinpas, vaikka isänikin epäili, ettei siitä mitään tule!

Ei niin pahaa, ettei samalla jotain hyvääkin. Taivaallinen Isämme antoi minulle jo 6-vuotiaana ihmeellisen lahjan: tavallista paremman muistin ja erittäin hyvän kielikorvan ja -pään. Kun minusta ei saanut tekemälläkään urheiluhullua, aika kului aivan muissa toimissa. Niinpä aloitin jo 6-vuotiaana ruotsin kielen opiskelun. Koska opin lukemaan jo ennen kouluunmenoa, tätini Kokkolassa tilasi minulle Österbottningen-sanomalehden. Luin

sen tarkkaan ja kirjoitin ylös asiat, joita en ymmärtänyt. Kielen ääntämisen opettelin höyryradiomme riikinruotsalaiselta Motalan asemalta. Karjalassa kun asuimme, en suomenruotsia onneksi kuullut missään. Oppikoulussa opettajat ihmettelivät, missä minä olen ruotsia oppinut. Muistan elävästi sen, kun eräs sijaisopettaja (pelkkä ylioppilas) kysyi minulta erästä unohtamaansa sanaa. Se sana oli 'räfsa', eli harava.

Kun kävin oppikoulua, en ruotsin kieltä lukuun ottamatta osannut opetella hyvin oikeastaan muuta kuin historiaa, joka oli lempiaineeni. Matematiikka oli minulle kauhistus. Kertotaulua en osaa oikeastaan vielä tänäänkään. Viidennellä luokalla, eli vanhan ajan laskuopin mukaan keskikoulun viimeisellä luokalla, sain ehdot algebrasta. Opettaja sanoi, että jos hän olisi tiennyt, etten aikonutkaan jatkaa lukioon, olisi hän säästänyt minut ehdoilta.

Päädyin siis käytännön alalle. Olin jo "laatikkokamera-aikana" kiinnostunut valokuvauksesta ja vähän myöhemmin ostin edullisesti niin sanotun paljekameran serkultani. Pääsin kotikaupungissani erääseen valokuvausliikkeeseen, ensin filmien kehittäjäksi ja sitten paperikuvien valmistajaksi. Kuulin pomoltani, että Hampurissa on valokuvausalan koulu. Laitoin hakupaperini tähän Hamburger Fotoschuleen, jonne minut myös hyväksyttiin. Olinhan lukenut saksan kieltä kolme vuotta.

Eurooppaan

Ja niin lähti tämä priha 20-vuotiaana CP-nuorukaisena yksin suureen, avaraan maailmaan. Ensin matkustin junalla Turkuun ja sieltä laivalla Tukholmaan. Laivamatkalla minulla kävi huono tuuri. Jouduin matkustamaan kansipaikalla ruotsalaisella höyrylaiva Birger Jarlilla. Perillä päätin mennä hotelliin päiväksi. Virkailija otti passini, meni takahuoneeseen ja soitti Ruotsin turvallisuuspoliisille. Hän luuli minua vakoojaksi, koska sanoin olevani kotoisin Karjalasta, Suomen itärajalta, ja tullessi ensimmäistä kertaa Ruotsiin. Puhuin hänen mielestään liian hyvää ruotsia, jopa Norrbottenin murretta, ollakseni ensikertalaisena maassa. Selvisihän se sitten lopuksi, että olin tahtomattani harhauttanut vastaanottovirkailijaa. 50-luvun lopulla, kuten myöhemmin tulin historiankirjoista oppimaan, Suomi kuhisi kaikenmaailman vakoilijoita. Ruotsalaisetkin tiesivät, että Suomi oli menettänyt sodassa Karjalan mutta eivät ilmeisesti sitä, että rippeet jäivät meille!

Niin alkoi tämän karjalaisen kaksikymppisen CP-prihan kolme kuukautta kestävä koulutaival Saksan maalla armon vuonna 1957. Saavuin kouluun, soitin ovikelloa, ja pääsin sisälle. Sinne oli tullut jo muutakin väkeä. Minut ohjattiin isoon saliin, jossa odoteltiin tunnin alkua. Näinhän sitä tehtiin koto-Suomessakin. Sitten luokahuoneeseen tuli kolme valkotakkista herraa; yksi oli jo ainakin yli 75-vuotias ja kaksi keski-ikäisiä. He esittäytyivät kirjakielellä ja tarpeeksi hitaasti lausuen, mikä kertoi minulle ainakin sen, että kaikki eivät olleet saksalaisia. Sitten esittäydymme me.

Koulun opetus oli saksalaisen perusteellista ja teorianunneillakin yksityiskohtiin menevää ja tehokasta. Parin koulupäivän jälkeen aloitettiin asuntojen jako. Koulu oli haalinut ympäri Hampuria alivuokralaiskämppejä. Eräs perhe oli antanut vuokralle asunnostaan makuuhuoneen, johon minä muutin. Sain huonetoverikseni saksalaisnuorukaisen Pohjanmeren rannikolta, Nordenayn saarelta.

Mikä loistava huomiointi- ja psykologinen kyky olikaan minun opettajillani! Huonetoverillani oli ihmeellinen honottava ja epäselvä puhevamma. Mietin tätä yhteensattumaa, kunnes oivalsin heidän päätöksensä: kun yhdellä on yksi vamma ja toisella toinen vamma, kyllä he

yhdessä varmasti tulevat keskenään toimeen. Ja tultiinhan me.

Täytyi vain todeta - jo silloin - etten ollutkaan mikään erikoinen yksilö tässä maailmassa. Olin tullut huomaamaan sen, että sanaa 'normaali' käytetään aivan väärin. Kuka on ihan aikuisten oikeasti normaali?

Sain koululle kirjeen Sveitsistä. Olin tutustunut sveitsiläiseen valokuvaustarviketehtaan tuotantopäällikköön hotelli Aulangolla 1955. Voitin nimittäin VR:n ja Suomen matkailijayhdistyksen julistamassa valokuvakilpailussa toisen ja kolmannen palkinnon ja olin valinnut Aulangon majapaikakseni. Gerald Delagrange oli tämän ranskankielisessä Fribourgissa asuvan ystäväni nimi. Kun vielä tiesin heidän tuotteidensa nimen, "Tellcolor", hän oli myyty mies. Kuinka voi heidän pienen tehtaansa nimi olla tunnettu Pohjolassa saakka?

Hän kirjoitti muun muassa: "Koska olet matkustanut jo yli 1000 kilometriä, olet jo tullut yli puolen välin. Siispä kutsun sinut jouluksi luoksemme. Matkaa on vain noin 800 km". Kotiväki, varsinkin pohjalainen isäni oli ollut huolissaan pärjäämisestäni. Kokkolan sisarelleenkin hän oli todennut: "Poika lähti nyt sinne Saksaan, mutta ei hän CP-vammansa kanssa siellä kuitenkaan pärjää – miljoonakaupungissa. Odotan häntä maitojunassa kotiin."

Otin kiljahdellen kutsun vastaan. Huonostipa isä oli oppinut tuntemaan poikansa. Halusin todellakin näyttää hänelle ja muille epäilijöille, ettei tässä nyt niin avuttomia oltu.

Sveitsiin joulunviettoon

Matkustin junalla Sveitsiin. Junanvaihto oli Bernissä, koska matkakohteenani oli Fribourg, joka sijaitsi Sveitsin ranskankielisessä osassa. Opastus oikeaan junaan oli kohteliasta ja auttavaista (matkalaukkuni autettiin portaita alas ja taas ylös). Matkustin Genève'n paikallisjunalla Fribourgiin, joka oli naapurikanttoonissa vajaan sadan kilometrin päässä Bernistä.

Asemalla oli vastassa ystäväni Gérald, ja niin oltiin taas uuden vieraan kielen parissa, mikä tietenkin oli minulle haaste. Isäntäni ja hänen vaimonsa Irene Perrin ottivat minut vastaan kansainvälisesti suudellen poskelle, ei suulle, niin kuin neuvostoliittolaiset. Tietenkin pariskunnan lukuisat ystävät ja tuttavat paloivat halusta tutustua tähän ulkomaanelävään. Sveitsissä kuului koulusivistykseen osata äidinkielen lisäksi vähintään yhtä muuta maan virallisista kielistä. Niitähän oli neljä: saksa, ranska, italia ja retoromaani. Kaikki tapaamani ihmiset puhuivat ranskalaisittain murtaen saksan kirjakieltä. Mutta maassa maan kieltä! Kotiväki toinnuttuaan siitä järkytyksestä, että kotiinpaluun sijasta valitsin etelään menevän reitin, lähetti minulle A-L. Sohbergin laatiman ranskan kielen alkeiskirjan jo jouluksi.

Kun vuosi vaihtui ja olin jo antanut ymmärtää, että eiköhän vieraanvaraisuudellakin ole rajansa, Gérald kertoi, että Sveitsissä on kova pula ammattitaitoisista valokuvaajista. Hän sanoi voivansa tuoda minulle alan lehden, jossa on runsaasti tarjolla avoimia toimia. Hain viiteen paikkaan ja yllätys yllätys: minä olisin päässyt niistä neljään! Alppien eteläpuolelta, Ticinon/Tessinin italiankielisestä kanttoonista oli joku firma vaivautunut käännättämään saksankielisen hakemukseni. Hylkäsin sen italian kielellä kirjoitetun kutsun, koska ranskanikin oli vasta alullaan.

Aloitin uudessa työpaikassani Zürichin pohjoispuolella sijaitsevassa Frauenfeldissä 15.1.1958. Tämä kolmen kuukauden Saksan ammattikurssi venyi loppujen lopuksi yli puolentoista vuoden pituiseksi. Eikä CP-vammaani ollut kukaan edes huomaavinaan. Joskus unohdin itsekkin olevani erilainen kuin muut ihmiset! En kuitenkaan viihtynyt tässä ensimmäisessä työpaikassani.

Halusin kokeilla siipiäni ranskankielisellä alueella. Hain paikkaa Genèvestä, Sveitsin kolmanneksi suurimmasta kaupungista. Pääsin kertaheitolla Foto Molardin laboratorioon. Talo oli vanha ja työpaikkani sijaitsi neljännessä kerroksessa. Hissiä ei ollut. Se oli oikeastaan hyvä, koska alaraajojen vammautuneen luuston virheasennoille teki "terää" portaiden kiipeäminen. Sen huomasin jopa itsekkin. Koko laboratoriossa ei ollut yhtään saksankielentaitoista. Ylipääsemättömissä paikoissa laboratorion pomo soitti alakertaan myymälään kutsuakseen talon ainoa saksaa ymmärtävää ja puhuvaa myyjätärtä apuun. Kerrankin asioiden selvittyä pomoni sanoi pannen kätensä olkapäälleni: "Tout de problèmes coviendra à son temps". Kaikki ongelmat selviävät aikanaan. Ai kuinka se lämmitti. Minua ihmetytti itseänikin, kuinka ranskan kieli "tarttui vaatteisiin", eli opin sitä nopeasti ja nuotinkin löysin helposti.

Sain isältäni kirjeen, jossa minua houkuteltiin takaisin Suomeen. Kotikaupungin eräs kello- ja kultaseppä oli päättänyt perustaa kaupunkiin valokuvien valmistamon, lähinnä pojalleen työpaikaksi ja pyysi minua sen vetäjäksi. Minä höpsö uskoin häntä ja päätin lähteä kahden kuukauden työrupeaman jälkeen kotiin. Juna- ja laivaliputkin tulivat pikakirjeenä. Kävin hyvästelemässä matkan varrella Fribourgissa asuvia ystäviäni. Yövyin heillä, pidettiinpä jopa upeat ja makoisat läksiäiset illalla. Ja niin priha oli taas matkalla Karjalaan.

Paikallisjuna Genèvestä Berniin oli jostain syystä myöhässä 20 minuuttia, ja aloin hermostua, että myöhästyn Kööpenhaminan-junasta. Kun juna viimein saapui, kiipeydyin matkalaukkuniin siihen. Kun konduktööri tuli tarkastamaan lippuja, kysyin, odottaako Baselin suuntaan lähtevä juna tätä myöhässä olevaa junaa. "Ei odota, Baseliin pääsee vähän myöhäisemmälläkin kyydillä", hän vastasi. Löin koko lippunivaskan hänen käteensä ja sanoin: "Anteeksi, sanoin vähän epätarkasti. Minun pitäisi olla huomenna 14.30 Kööpenhaminan satamassa. Olen matkalla Suomeen, Helsinkiin, ja seuraava laivavuoro lähtee vasta ensi keskiviikkona." "Oh-hoh", olin kuulevinani konduktöörin suusta. "Minäpä soitan Berniin, niin juna odottaa Teitä". Hän avasi avaimellaan pienen luukun kannen ja painoi nappia. Ehdin vielä esittää toiveen, että hän pyytäisi samalla kantajan avustamaan minua – invalidi kun olin ja aikaa oli vähän. Juna pysähtyi linjalle radanvarteen jonkinlaisen metallisen kaapin kohdalle, ja konduktööri hyppäsi ratavallille ja kiirehti tälle kaapille puhuen jotain puhelimeen.

Kun saavuimme Berniin, olin jo valmiiksi raahannut laukkuni eteiseen. Oven avauduttua kuulin vanhan papan hoilaavan Bernin murteella: "Wo is der Härr nach Helsinski?" (Missä on se Helsinkiin matkustava herra?) Heilautin kättäni junan portailta, pappa koppasi pari laukkuani ja köpötti rappuja alas ja sitten taas toisia ylös; minä tulin perässä niin nopeasti kuin suinkin ehdin. Tämä kansainvälinen Italia-Tanska-pikajuna odotteli yli 15 minuuttia tätä Karjalan prihaa. Kun laiturilla seisonut punalakkinen junanlähettäjä oli hihkaissut, onko Suomeen menijä jo kyydissä, huusin avoimesta ovesta: "Jawohl, und äbe merci fiulmal!" (Kyllä on ja todellakin paljon kiitoksia!) Missähän muualla maailmassa olisi tehty samoin – kansainvälinen pikajuna odottaa yhtä matkustajaa varttitunnin?

Tämä tarina on pieni ote muistelmistani, jotka ilmestynevät syksyn 2010 aikana.